

ברכת אירוסין

האופי – ברכת המצוה או ברכת השבח?

****כתובות (ז): הנקודותיים "ת"ר מברכין ברכת חתנים....אקידושא", רש"י,**
****תוס' שם ד"ה שנאמר וד"ה מאן**
****אוצר הגאונים, כתובות (ז): (ע' 22)**
****רמב"ם אישות ג:כ"ג-ג"כ"ד ובראב"ד**
****תשו' הרמב"ם ס' רפ"ח**
****רא"ש א:י"ב, "ויש שכתבו שצריך לברך ברכת אירוסין..."**
תוס' פסחים (ז): ד"ה בלבער
****מרדכי ס' קל"א, בסוגריים, "הכי אמר רב שר שלום"**
****שו"ע אבה"ע**
****נוב"י תנינא, אהע"ז ס' א', באמצע ד"ה ועוד נ"ל "וידע מעלתו שגם בנשואי חרש..."**

הנוסח ועוד דיונים באופי הברכה

***רמב"ן על (ז): (ח.) ד"ה על ברכת אירוסין**
****ריטב"א (ז): על כל הסוגיא**
****ר"ן, כתובות (ב.) בדפי הריף) ד"ה ואסר**

שתייה מכוס של ברכה:

****פני יהושע כתובות (ז): ד"ה בגמרא ת"ר;**
****יביע אומר חלק ה - אה"ע סימן י.ז.**

****שו"ע אבה"ע ס' ל"ד, ב"ש, ח"מ, ופ"ת**

האופי – ברכת המצוה או ברכת השבח?

****כתובות (ז): הנקודותיים "ת"ר מברכין ברכת חתנים....אקידושא", רש"י,**
תנו רבנן: מברכין ברכת חתנים בבית חתנים,
ר' יהודה אומר: אף בבית האירוסין מברכין אותה.
אמר אביי: וביהודה שנו, מפני שמתייחד עמה.
תניא אידך: מברכין ברכת חתנים בבית חתנים, וברכת אירוסין בבית האירוסין.
ברכת האירוסין מאי מברך?
רבין בר רב אדא ורבה בר רב אדא, תרויהו משמיה דרב יהודה אמרי: בא"י אמ"ה אשר קדשנו
במצותיו וצונו על העריות, ואסר לנו את הארוסות, והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקדושין.
רב אחא בריה דרבא מסיים בה משמיה דרב יהודה: בא"י מקדש ישראל על ידי חופה וקדושין.
מאן דלא חתים, מידי דהוה אברכת פירות ואברכת מצות, ומאן דחתים, מידי דהוה אקידושא.

רש"י

בבית חתנים - כשנכנסה לחופת נישואין.
אף בבית האירוסין - כשמקדשה מברכין כל ברכת חתנים כדמפרש.
אמר אביי וביהודה שנו - [הא דר"י ביהודה שנו].
שמתייחד עמה - באירוסין כדי שיהא לבו גס בה כדלקמן /כתובות/ (דף יב) לפיכך מברכין ברכת חתנים מתחלה דתניא במסכת כלה כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה.

ואסר לנו את הארוסות - מדרבנן שגזרו על הייחוד של פנויה ואף ארוסה לא התירו עד שתיכנס לחופה ובברכה כדפרישית כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ואדרבנן נמי מברכין וצונו ואסר לנו כדאשכחן בנר חנוכה (שבת דף כג).

והתיר לנו - את נשותינו הנשואות לנו על ידי חופה וקידושין.
אברכת פירות - בורא פרי העץ.

ברכת מצות - על השחיטה ועל המילה דכיון דכולה חדא הודאה היא ואין הפסק בקשה בינתיים לא בעיא חתימה כדאמר בערבי פסחים (פסחים דף קה) ברכת המצות טעמא מאי משום דהודאה היא הא נמי כולה הודאה היא.

מידי דהוה אקידושא - כיון דבלשון קדושה היא כקידוש היום חתמינן בה כי התם דבההיא חתמינן משום די ש הפסק כגון כי הוא יום תחלה למקראי קודש.

****תוס' שם ד"ה שנאמר וד"ה מאן**

שנאמר ויקח בועז עשרה אנשים - ובמסכת כלה דמיייתי קרא דויברכו את רבקה (בראשית כד) איכא למימר דהתם ברכת אירוסין והכא ברכת נישואין ויש ללמוד משם שיש לברך ברכת אירוסין לאשה המתקדשת על ידי שליח שהרי אליעזר שליח היה ונראה דאסמכתא בעלמא היא דעשרה לא מישתמע מהתם ולא איירי פשטיה דקרא בברכת אירוסין.

מאן דלא חתים מידי דהוה אברכת פירות - שאין בה אריכות והאי נמי אינה ארוכה ולא דמי לקידושא דאריך טפי ומאן דחתים מידי דהוה אקידושא דחתים ביה משום דאריך והאי נמי חשיבא ארוכה ומה שפירש בקונטרס דמשום דבלשון קדושה היא חתמי בה כמו בקידושא אינו נראה ק"ק מאן דלא חתים בה מאי שנא מברכת התורה דחתמינן בה באשר בחר בנו אע"ג דברכת אירוסין אריכא טפי מינה ושמא לא היה חותם בה.

***אוצר הגאונים, כתובות (ז): (ע' 22)**

ברכת אירוסין מאי מברך וכו' בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו

על העריות ואסר לנו את הארוסות וכו'.

והנושא א) אשה צריך לקדשה בתחלה ולברך ברכת אירוסין. מה מברך, אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ב) ואסר לנו את הארוסות ג) ותתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין, כר' מקדש ישראל.

<p>סז</p> <p>והנושא א) אשה צריך לקדשה בתחלה ולברך ברכת אירוסין. מה מברך, אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ב) ואסר לנו את הארוסות ג) ותתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין, כר' מקדש ישראל.</p>	<p>סח</p> <p>והרב ד) המחבר ה) כ' בשם רב אחא ו) מכדי אכתי לא קניא לה אמאי קא מברכי ואסר לנו את הארוסות אלא ליקדיש ברישא והדר לברך. וכתב מ"ש מכל המצות הא למבילה [דמ"א] טעמא מאי מביל והדר בריך משום דגברא לא חזי ו' ה"נ עד דמקדש לה לא קניא לה ול"ש מקמי דמקדש ול"ש בתר דמקדש.</p>	<p>ו ע ד ח) דמקדיש והדר מברך על העריות טעמא מאי דמיכדי אכתי לא קניא ליה מאי קא מברכינן ואסר לנו את הארוסות אילא ליקדיש ברישא והדר ליברך וכי תימ' מ"ש מכל המצות כולן דימברך עליהן עובר לעשייתן. אמרי הא לסבילה דמ"א, מבילה טעמ' מאי מביל והדר מברך משום דלא חזי גברא, הכא נמי עד דמקדיש הא לא קניא ליה ולא שנא כו מבילה מקמי דמקדיש ל"ש בתר דמקדיש.</p>	<p>ו מ ק ד ש ט) ואחר כך מברך על העריות מה טעם שעדיין לא קנאה כיצד יברך ואסר לנו את הארוסות, אלא יקדש בתחלה ואח"כ יברך. ומה שנה מכל מצות כולן שמברך עליהן עובר לעשייתן אמרו זו לסבילה דומה, מבילה טעמ' מה טובל ואחר כך מברך שעדי לא טבל אף כן ו' שמקדש לא קנאה. ובין טבל קודם קידוש ובין לאחר קידוש.</p>	<p>ה"ג יא.) מאן דבעי למנסב איתתא מבעי ליה לקדושא בריש' ולברוכי ברכת אירוסין. ולא נברך ברישא טעמא מאי מכדי אכתי לא קניא לה והיכי מברכים ואסר לנו את הארוסות, אלא לקדש ברישא והדר מברך משום גברא דלא חזי, הכי נמי עד דמקדש לא קניא לה ולא שנא מטבילה, ע"כ ה"ג.</p>
---	---	--	---	--

(א) ה' ראו 84. ב) „בתורה שבכתב, דכתיב איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה, ואסר לנו בתורה שבעל פה, דכתיב לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך, אסר לנו ארוסות עצמנו שלא להתיחד, עמה עד שיכניסנה לחופה ויתן לה כתובה ויברך ז' ברכות“ (שכל טוב ח"א 91). „ואין מברכין על אחת מכל מצות לא תעשה אלא על זו בלבד, מפני שאין להם זמן ידוע. שאלו היינו מברכין על מצות לא תעשה היינו מברכין כל היום כולו, שלא לאכול בשר חזיר, שלא לאכול נבלה, שלא לאכול בשר בחלב, שלא ללבוש שעטנז, וכל שאר מצות לא תעשה. אבל מצוה זו שיש לה זמן ידוע, והוא זמן שיארס אדם את אשתו, מברך על מצות לא תעשה שבה“ (מנורת המאור - אלאנקאווה מהדורת ענעלאו ח"ג צד 483). „ונוסח ברכת אירוסין: ו ה ב ד י ל נ ו מן העריות וכו' ויש שמברכין: וצונו על העריות“ (תשובות הרמב"ם מק"ג ססי' קכ"א). ג) „ודבק באשתו (בראשית ב', כ"ד) ולא בארוסתו. אמר אבא מרי ז"ל מיכן סמכו רבוהינו לוטר ואסר לנו את הארוסות, והתיר לנו את הנשואות לנו משום שנאמר ודבק באשתו, ולא בארוסתו“ (לקח טוב. והובא בהעטור לכוב ח"ב כ"ז ע"ב). ד) העטור דפוס לכוב ח"ב כ"ז סע"ב; מהדורת ר"מ יונה ח"ג ס"ב-ג. ועי' ספר השנה פפר"מ חלק י"ב 130. ה) ר' יהודה הברצלונני. ו) בעל השאלות. וליתא לפנינו. ז) עי' אוצר הגאונים לפסחים צד 8 סי' כ"ה ואוצר הגאונים לר"ה צד 27 סי' ט"ז. ח) ה' ראו, המקור הארמי מכתב יד ר' דוד ששון נ"י. ט) ה' ראו 84. י) = כאן. יא) או"ז ח"א, ה' ק"ש ססי' כ"ה. ואפשר שהוא מה"ג אספטיא ה' כתובות החסרות בה"ג מהדורה זו.

****רמב"ם אישות ג:כ"ג-כ"ד ובראב"ד**

כל המקדש אשה בין על ידי עצמו בין על ידי שליח צריך לברך קודם הקידושין הוא או שלוחו ואחר כך מקדש כדרך שמברכין קודם כל המצות, ואם קידש ולא בירך לא יברך אחר הקידושין שזו ברכה לבטלה, מה שנעשה כבר נעשה.

+/השגת הראב"ד/ צריך לברך קודם קדושין או הוא או שלוחו ואחר כך מקדש. א"א אין אנו אומרים כן אלא מקדש ואחר כך מברך והטעם מפני שהדבר תלוי בדעת אחרים שאם תמשך האשה ולא תרצה לקבל הרי הברכה לבטלה, וזה הטעם לברכת האב שמברך להכניסו בבריתו של אברהם אבינו. +

כיצד מברך בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו והבדילנו מן העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין בא"י מקדש ישראל. זו היא ברכת אירוסין, ונהגו העם להסדיר ברכה זו על כוס של יין או של שכר, אם יש שם יין מברך על היין תחלה ואחר כך מברך ברכת אירוסין ואחר כך מקדש, ואם אין שם לא יין ולא שכר מברך אותה בפני עצמה.

****תשו' הרמב"ם ס' רפ"ה**

אלו שמברכין ברכת אירוסין על כוס אחד וברכת נישואין על כוס שני כהלכה עשו וכך היו עושין תמיד בעירנו במערב. ואם ברכו שתיהן על כוס אחד אין בכך כלום. אבל ודאי ראוי לברך ברכת אירוסין בתחלה ואחר [כך] נותן לאשה או לשלוחה הקדושין שכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן ואחר כך מברך שבע ברכות או על כוס אחר או על אותו הכוס. ומפני זה היו גדולי החכמים בערינו מברכין תחלה על כוס אחד ברכת אירוסין וטועם כדי שלא תהא ברכה לבטלה ונותן לה קידושין מיד ומביאין כוס אחר ומברך עליו שבע ברכות. וזה שראינו במצרים שמארס ואח"כ מברך ברכת אירוסין ונישואין על כוס אחד ודאי טעות הוא מהם וברכה לבטלה היא שהם מברכים על המצוה אחר עשייתה ואין ראוי לעשות כן ולא לנהוג במנהג זה. וכלה בלא ברכה אסורה לבעלה מדרבנן וזה שאמרו כנדה לחזק הדבר בלבד. ומי שנשא ולא בירך חוזר ומברך שבע ברכות אפילו לאחר זמן הרבה. משה ב"ר מימון זצ"ל.

****רא"ש א:י"ב, "ויש שכתבו שצריך לברך ברכת אירוסין..."**

...ויש שכתבו שצריך לברך ברכת אירוסין קודם קידושין כדאמר (פסחים דף ז ב) כל הברכות כולן מברכין עובר לעשייתן. ויש שכתבו שצריך לעשות אחר האירוסין דילמא הדרא בה האשה והוא לה ברכה לבטלה. ועוד שבכל המצות לפי שמזכירין עשיית המצוה מברכין עליהן עובר לעשייתן אבל כאן אין מברכין אשר קדשנו לקדש האשה וכיו שאין מזכירין עשיית המצוה אין צריך לברך עובר לעשייתן. מאי מברכין. אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין ברוך מקדש ישראל וכו' ונהגו האידנא מקדש ישראל על ידי חופה וקידושין. יש מקשין על נוסח ברכה זו למה אין מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו לקדש את האשה ועוד היכן מצונו ברכה כזאת שמברכין על מה שאסר לנו הקב"ה

והלא אין אנו מברכין שאסר לנו אבר מן החי והתיר לנו את השחוט ועוד מה ענין להזכיר עריות בכאן. ועוד מה לנו להזכיר חופה בכאן כיון שמברכין ברכת ארוסין בבית האירוסין ובלא חופה. ונ"ל כי ברכה זו אינה ברכה לעשיית המצוה** כי פריה ורביה היינו קיום המצוה ואם לקח פלגש וקיים פריה ורביה אינו מחוייב לקדש אשה וכן הנושא זקנה איילונית או עקרה וכן סריס חמה שנשא מברכין ברכת חתנים ואין חיוב במצוה זו שאין בה קיום מצות פריה ורביה והילכך לא נתקנה ברכה במצוה זו. אף בנושא אשה לשם פריה ורביה כיון (שאי) אפשר לקיים מצות פריה ורביה בלא קידושין ולא דמי לשחיטה שאינו מחוייב לשחוט ולאכול ואפ"ה כשהוא שוחט לאכול מברך דהתם אי אפשר לו לאכול בלא שחיטה אבל הכא אפשר לקיים פריה ורביה בלא קידושין וגם התם אפשר לקרא בלשון ציווי דכתיב וזבחת ואכלת אבל הכא כתיב כי יקח איש ועוד דבקדשים אי אפשר בלא שחיטה הילכך מברכין על כל שחיטה. וברכה זו נתקנה לתת שבח להקב"ה אשר קדשנו במצותיו והבדילנו מן העמים וצונו לקדש אשה המותרת לנו ולא אחת מן העריות. והזכירו בו איסור ארוסות והיתר נשואות בחופה וקידושין שלא יטעה אדם לומר שהברכה של קידושין נתקנה להתירה לו לכך הזכירו חופה לומר דדוקא ברכת חופה היא המתרת הכלה***. ולהכי נמי הקדימו חופה לקידושין לומר והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה שאחר ברכת הקידושין:

תוס' פסחים (ז.) ד"ה בלבער

בלבער כ"ע לא פליגי דלהבא משמע - מכאן היה מצריך רשב"א לברך לפני המילה להכניסו דאי לאחר המילה ישקר בברכתו דלהכניסו להבא משמע ועוד שצריך לברך עובר לעשייתו ולא נראה לר"ת דבפרק ר' אליעזר דמילה (שבת דף קלו: ושם) תניא המל אומר אקב"ו על המילה אבי הבן אומר להכניסו משמע לאחר המילה מקומו אע"ג דלהכניסו משמע להבא לא קשה דלא על זאת הנעשה עכשיו מברך אלא משבח ומודה להקב"ה שצונו על המילה כשתבא לידו ותיקנוה כאן לגלות ולהודיע שזו המילה נעשה לשם יוצרנו ולא לשם ע"ג ולא לשם מורנא ולא לשם הר גרוזים ואין צריך לברך עובר לעשייתו אלא במקום שהעושה המצוה הוא מברך אבל כשמברך אחר לא ותדע שהרי ברכת אירוסין אינו מברך אלא אחר אירוסין.

**מרדכי ס' קל"א, בסוגריים, "הכי אמר רב שר שלום"

(א) ר' יהודה אומר אף בצית האירוסין מברך אותם ביהודה קלא ופירש רבינו אפרים מונגנ"ל דלא פליגי תנא קמא ארבי יהודה אלא תנא קמא לא איירי מיהודה ומודה תנא קמא דכל היבא דאיבא לניחא לייחוד מברכין (וכי תימא) [*וכתב ראב"ן] דכן הוא המנהג דלרום ודרוסתו השוהין ביחד בצית אחד מברכין עליהם ז' ברכות פן יתייחדו ומן הדיון היה לברך ברכת אירוסין בשעת קידושין אלא נהגו בשעת נישואין משום דמסוימין זה והתיר לנו את הנשואות וסננו אהא דתניא העושה סוכה לעלמו מברך כו' רב כהנא מסדר לכולהו אכסא [*דקדושין] [*דקדושא] מחיבור הר"ר אפרים עפ"ג דאישות: מעיקרא מאימתי מצי רנו שערי באסינתי רבינו *פנחס בן חפני פסק בסעודת אירוסין אפי"ה בירכו ברכת אירוסין אין מברכין שהשמה במעוט וכן דעת רשב"ט [*הכי אמר רב שר שלום] גאון מקום שאין בקי לברך ברכת אירוסין או נשואין אלא החתן בלבד מברך לעלמו אבל אם יש אחר לברך אל יברך החתן משום דמיחזי כיוהרא. כן מלא רש"י בתשובת הגאונים מ"א גי' מ"י: ושאי רב פפא דהוה טריח ליה פירוש שהבין לנשואין [*איני והא רב פפא בריך משעת אירוסין שאני רב פפא דהוה טריח ליה פי' כו'. לשון מ"י] [*וכן הך דרבינא נמי שהכל היה מוכן לנשואין. [אח"כ מלאהי מוגה במרדכי של מהר"ר יוסף סג"ל ז"ל מורנקפורט] [וכ"ס הב"ת] הלכך לא פרכין עלה וכן פסק ה"ר שמריה ורבי אפרים בר' יצחק וכן נראה לראב"ה אבל גי' משפירא פליגי ואמר דלא גרע משבוע הבן דלולי לערא דאיבא לינוקא היו מברכין שהשמה במעוט ועוד דרב פפא ורבינא בשעת שידוכין הוא *ולא עת אירוסין [*ולכך תלה טעמא דטריח ליה ולא עה אירוסין. מ"י] ויש לרחות דדוקא שבוע הבן דכתיב שם אנכי על אמרתך הלכך אי לאו לערא דינוקא היינו מברכין: [דף ז ע"ב] וביהודה שנו מפני שמתייחד עמה דקדק ר' יחיאל מפרי"ש דאסור לאדם להתייחד עם ארוסתו בלא ברכה"י [*וייהודה היו שושן סברתה]:

*נוב"י תנינא, אהע"ז ס' א', באמצע ד"ה ועוד נ"ל "וידע מעלתו שגם בנשואי חרש..."

וידע מעלתו שגם בנישואי חרש אני מסופק בברכות כי ברכת אירוסין על החתן לברך והרמב"ם בתשובה כתב שאם אחר מברך הוי ברכה לבטלה רק החתן בעצמו יברך. והנה מנהג ישראל אינו כן והמסדר קידושין מברך, וכתב הב"ש שהוא מטעם שלא לבייש את עם הארץ שאינו יודע לברך ועכ"פ עיקר הברכה להוציא את החתן וכיון שהוא חרש שאינו שומע אינו יוצא בברכה זו ואיך יברך המסדר ואם היה מקום לומר שגם הכלה שייכא בברכת אירוסין ומוציא המסדר את הכלה, אמנם חרש שנשא חרשת ודאי לדעתי אין כאן ברכה ואפ"ה מקרי נישואין כמבואר ביבמות בפרק חרש במשנה ב' אחין חרשין נשואין לשתי אחיות חרשות יעו"ש, הרי שקורא זה נישואין. ולכן אנדרוגינוס הזה יכול לישא אשה ויקדש אותה בחופה וקידושין אבל בלא ברכת אירוסין. ומה טוב לכוין שתהיה חופתה כאחד עם חתן אחר וכלה שלו וישמע ברכות של החתן ההוא. כ"ד אוהבו הד"ש: הק' יחזקאל סג"ל לנדא

הנוסח ועוד דיונים באופי הברכה

*רמב"ן על (ז):, (ח.) ד"ה על ברכת אירוסין

צונו על העריות ואסר לנו את הארוסות. יש לשאול היכן מצינו ברכה כגון זו שמברכין על מה שאסר לנו השי"ת והלא אין אדם מברך שאסר לנו אבר מן החי והתיר לנו את השחוט, ועוד מה ענין העריות לכאן, ועוד שעכשיו אינה ניתרת לו ולמה יברך, ואפשר מפני שהקידושין דבר תורה והחופה לארוסה מדברי סופרים הוצרך לברך על הקידושין שהקב"ה קדש את ישראל בקדושת קידושין ואסר להם העריות שאין הקידושין תופסין בהם, ואם יברך מקדש ישראל על ידי קידושין השומע סבור שהארוסה מותרת לו לארוס לפיכך הוצרכו לפרש ואסר לנו את הארוסות

ועוד שאפילו חופה דאורייתא כיון שהחופה והקידושין אינן נעשין בבת אחת וחצי המצוה נעשית בקידושין הוצרך לברך עליהם מקדש ישראל, שכל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן ואילו היתה החופה נעשית עכשיו היו מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו על הקידושין והחופה כמו שמברכין על השחיטה, ועכשיו לא היו יכולים לברך אשר קדשנו על הקידושין ועל החופה שהרי אין החופה נעשית עכשיו ולא היו יכולים לומר אשר קדשנו על הקידושין שלא מצינו שיברך אדם על מצוה שאין עשייה זו גמר מלאכתה, לפיכך הוצרכו לברך אשר קדשנו על העריות והתיר לנו האחרות שקדושין תופסין בהם והודיעו שהן אסורות אלא על ידי חופה וקידושין שנמצא כמי שמברך על קדושתן של ישראל ודמיא לקדושתא כדאיתא בגמ' (פסחים ק"ז ב') שמברכין אשר בחר בישראל וקדשם בקדושת שבת ולא על איסור שבת אף זו על שבחר בישראל שקדשם באסור להן ובמותר להן. ונראה מזה שאין חותמין מקדש ישראל ע"י חופה אע"פ שכתוב במקצת נוסחאות לפי שאין ראוי לחתום על החופה שאינה נעשית עתה, ועוד שמקדש ישראל הוא מעין הפתיחה שקדשן בכל עסקי נישואין לפיכך אין לחתום אלא מקדש ישראל בלבד, וכתב רבינו האי גמרא היא בהדיא מקדש ישראל וכך חותמין בב' ישיבות מימות חכמים הראשונים עד עכשיו תוספת זו שאתם מוסיפים גריעותא היא שאין קדושת ישראל תלויה בכך ונאה לכם לחזור להלכה ולמנהגינו בהסכמת הכל עכ"ל רבינו האי גאון ז"ל, ובהלכות רבינו ז"ל מצאתי בא"י מקדש ישראל ע"י חופה וקדושין ובכתב ידו ז"ל נמחק ע"י חופה וקדושין ועיקר. ופי' הנשואין אותן שהן נשואות לנו ע"י חופה וקדושין, ור"ת ז"ל הגיה והתיר לנו הנשואות ע"י חופה וקדושין, ואין צורך, ורבינו הגאון ז"ל פי' והתיר [והתירן] לנו ע"י חופה וקדושין ואין מנהג בישיבה לומר את הנשואות.

**ריטב"א (ז): על כל הסוגיא

בברכת אירוסין מאי מברך אשר קדשנו כו' ואסר לנו את הארוסות. פירש רש"י ז"ל דהוא מדרבנן שגזרו על יחוד פנויה ואף ארוסה לא התירו אלא עד שתכנס לחופה ובברכה כדאמרינן במסכת כלה כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה, ואדרבנן נמי מברכין וצונו ואסר לנו כדאשכחן בנר חנוכה ע"כ, וכן עיקר, מיהו חופה דאורייתא היא לעשותה נשואה לענין הפרת נדרים וליטמא לה, וליורשה למ"ד ירושת הבעל דאורייתא, וכן לדין מיתת אשת איש שזינתה בחנק יש הפרש מן התורה בין ארוסה לנשואה אע"פ שלא נבעלה וכדאיתא לקמן בפרק נערה (מ"ח ב'), וא"כ על כרחך חופה דאורייתא לעשותה נשואה לכל הדברים, וכדאמרינן (סנהדרין נ"ז ב') גבי בני נח בעולת בעל יש להם נכנסה לחופה ולא נבעלה אין להם כלומר בעולת בעל יש להם מן התורה נכנסה לחופה אין להם כמו שיש בישראל מן התורה, [ומן התורה] ארוסה מותרת וחכמים אסרוה כנדה עד שתכנס לחופה בברכה, ואלו דברים ברורים הם וכן כתב הרמב"ם ז"ל, והוצרכתי לכתוב כן מפני שיש מהנדזים על רש"י שהוא סובר דחופה לאו דאורייתא כלל.

כך הגירסא בכל הספרים, והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין. ותימה גדול למה תקנו לשון סתום כזה בברכה הנאמרת ברבים, ור"ת ז"ל גורס בפירוש והתיר לנו את הנשואות לנו, ורבינו האי גאון ז"ל אינו גורס הנשואות, אלא והתיר לנו ע"י חופה וקידושין כלומר והתירם לנו ע"י חופה וקידושין, וכן ראוי לומר אלא שלא נהגו, וא"ת כיון שהחופה אחרונה היא הגומרת, היה לנו לומר על ידי קידושין וחופה, וי"ל דה"ק שהתיר לנו נשואותינו על ידי חופה וקידושין שקדמו לה, וסמכין חופה לנשואין כי היא עושה נשואין, ויש אומרים

דגרסינן על ידי חופה בקידושין כי כן נתקנה, ומפני שהיו אומרים בקידושין בבי"ת רפויה הוחלף להם בוא"ו ואמרו וקידושין, וכל זה דחוק שלא לצורך....

ועיקר החתימה בא"י מקדש ישראל ותו לא, וכן הוא עיקר הנוסחאות, וכן גירסת הרמב"ם והגאונים ז"ל, ויש גורסים מקדש ישראל ע"י חופה וקדושין, ולא נהירא, דכיון דמדכרינן בברכה זו קדושת איסור עריות, ויש בישראל עוד כמה קדושות, אין לפרוט ולומר אשר קדשנו ע"י חופה וקדושין בלבד, וכן כתב רבינו האי גאון ז"ל בתשובה, גמרא היא בהדיא ברוך מקדש ישראל וכן מנהג בשתי ישיבות מימות חכמים הראשונים עד עכשיו, ותוספת זה שאתם מוסיפין גרעון הוא שאין קדושת ישראל תלויה בכך ויש לכם לחזור להלכה ולמנהגינו בהסכמת הכל ע"כ, וכן העידו משמו של הרי"ף ז"ל שהיה כתוב בהלכותיו מכתב ידו מקדש ישראל ע"י חופה וקידושין, ואח"כ מחק ותיקן מקדש ישראל בלחוד.

ונהגו ברוב המקומות לומר ברכה זו אחר הקידושין, ואיכא דקשיא ליה דהא קיי"ל דכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן, והרמב"ם ז"ל הפריז על המדה ואמר (פ"ג מהל' אישות הכ"ג) שאם קדש ולא בירך לא יברך אחר הקידושין שזו ברכה לבטלה מה שנעשה כבר נעשה, ולא מילתא היא, דהתם הוא בברכת המצות שצריך להקדים ברכה למעשה וזו אינה ברכת המצות כלל כדפרי' לעיל, ואילו היתה ברכת המצות היה לנו לומר אקב"ו על הקידושין ולא היה לנו לומר וצונו על העריות, שהיכן מצינו ברכה על האיסור אטו מברכין אשר אסר לנו אבר מן החי והתיר לנו את השחוט, ועוד מה ענין חופה לכאן שאין אנו עושין בכאן מצות חופה, ועוד אם ברכת המצות היא היאך אין הארוס מברך אותה לא מצינו בשום מקום שזה עושה מצוה וזה מברך בשבילו, אלא ע"כ ברכה זו אינה אלא כעין קידוש על מה שקדשנו הקב"ה יותר משאר האומות בענין פריה ורביה, ולפיכך אנו מסדרין עליה שצונו על העריות שאין קידושין תופסין בהם ואפ"ל הארוסות שהקידושין תופסין בהן אסר לנו עד שתכנס לחופה, ומפני שהברכה היא כעין קדושה כדכתיבנא לעיל לפיכך נהגו כל ישראל לאומרה על הכוס ואע"פ שאין זה מעכב וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל, מעתה ראויה היא לאומרה אחר הקידושין שכן כל ברכה של קדושה מברכין אותה אחר שחלה הקדושה, וכן הדין נותן, אלא שבקצת מקומות נהגו לברך אותה קודם הקידושין, ויש לתת טעם לדבריהם כי אע"פ שאינה ברכת המצות כיון שעומדת במקום ברכת המצות מקדימין אותה להקדים ברכה למעשה, ואין מבטלין מנהג בדבר זה.

ומ"מ יש לשאול טעם למה אין מברכין ברכת המצות על הקידושין, והרמב"ן ז"ל נתן טעם לדבר, שאין מברכין על מצוה שאין עשייתה גמר מלאכתה (מנחות מ"ב ב') וזו אינה נגמרת אלא בחופה, ואפילו קידש בשעת החופה אין בדין שיהיו מתקנינן ברכה לזו ולא לזו דליחזו מילי דרבנן כחוכא וטלולא, והרב החסיד ז"ל היה נותן טעם לדבר כי לפי שהקידושין תלוין ברצון שניהם ודילמא הדר ביה חד מינייהו לא תקנו בו ברכת המצות, ומפני זה נהגו ג"כ ברוב המקומות שלא לברך ברכת האירוסין אלא לאחר הקידושין, ואין טעם זה נכון.

ובירושלמי משמע שצריך לברך על הקדושין ברכת המצות קודם הקדושין דאמרינן התם בפרק הרואה (ה"ג) כל המצות כולן מברך עליהן בשעת עשייתן חוץ מן התקיעה וי"א אף חוץ מקדושין בבעילה, אלמא קידושין דכסף או שטר היו מברכין ברכת המצות קודם הקידושין, ולפי מה שפשט המנהג בישראל נראה שקבלו שאין זה שיטת התלמוד בבלי שלנו, ולא הזכיר שום גאון ברכה זו בשום מקום ומנהגן של ישראל תורה, ובתוספות כתבו בשם רבינו יחיאל ז"ל מפאריש שהיה מנהיג לברך על פי הירושלמי מכיון דלא חזינן בגמ' דילן להדיא דפליג בהא, כי הרבה ברכות אנו מברכין שאין בתלמוד שכבר נתן לנו כלל לברך על המצות, והמנהג מנהג טעות היה לפי שסבורין דקידושי אשה רשות דכי יקח איש אשה רשות, ואינו כן אלא מצוה היא כמו שיש מצוה בפריה ורביה, ומה שאמרו בפרק התכלת (שם) שאין מברכין על מצוה שאין עשייתה גמר מלאכתה, נראה ודאי דלא קשיא עליה דרבינו ז"ל, דאינו אלא כגון עשיית סוכה ועשיית ציצית שאין העשייה עושה כלום בעיקר המצוה עד שילבש טליתו וישב בסוכתו בחג, אבל הקידושין עצמן עושין מעשה גמור להתירה לו ע"י חופה ולאוסרה לכל העולם ומצוה באפי נפשה היא ולמה לא יברך עליה, אלא שמנהג מכריע ואמרינן בירושלמי (יבמות פ"ז ה"ג) כל הלכה שהיא רופפת בידך פוק חזי מאי עמא דבר ונהוג כותייהו.

כתבו בתוספות דברכת אירוסין איתא אפילו כשהקדושין על ידי שליח, וסמך לדבר דבמסכת כלה עביד אסמכתא לברכת אירוסין מדכתיב ויברכו את רבקה ושם לא היה אלא אליעזר, ואין לחלק בזה בין כשהוא עושה שליח או כשהיא עושה שליח, וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ג הכ"ג) המקדש אשה בין ע"י עצמו בין על ידי שליח + א"ה, כ"ה בכת"י, ובשטמ"ק איתא המקדש אשה הוא או שלוחו בין ע"י עצמה בין ע"י שליח שלה צריך לברך כו'. + צריך לברך קודם הקידושין הוא או שלוחו ואח"כ מקדש ע"כ, ומה שכתב צריך לברך הוא או שלוחו אזדא לטעמיה דס"ל שזו ברכת המצות, וכבר דחינו דברים אלו בידינו, ומנהג פשוט הוא בכל הארצות שמברך אותה השליח צבור והוא הנכון.

ואסר לנו את הארוסות. מדרבנן שגזרו על הייחוד של פגיוה ואף ארוסה לא התירו (א) עד שתכנס לחופה ובצרכה כדלקמן ואדרבן נמי מצרכין ולונו ואסר לנו כדאשכחן בנר חנוכה: והתיר לנו. את נשותינו הנשואות לנו על ידי חופה וקדושין ואם תאמר היכן מצינו ברכה כגון זו שמצרכין על האסור והלא אין מצרכין שאסר לנו אבר מן החי והתיר לנו את השקופע ועוד מה (***) [ענין להזכיר בצרכה זו עריות ועוד למה] אין מצרכין במטבע קלר אשר קדשנו על הקדושין כשם שמצרכין על כל המלות במטבע קלר על המילה ועל השחיטה י"ל דודאי אין ברכה זו ברכת המילה ממש שא"ל לברך כפי מה שראוי בצרכת המלות שאין לברך בשעת קדושין אשר קדשנו ולונו על הקדושין משום דאין מצרכין על מילה שאין עשייתה גמר מלאכתה כי הא דאכתי מיחסרה מסורה לחופה ובשעת כניסה לחופה נמי א"ל לו לברך על קדושין וחופה כיון שכבר קדש מזמן מרובה וכשבא לקדש ולכנס כאלה ג"כ לא ראו לתקן לו ברכה בפני עצמה כדי שיהא טופס ברכה שזה לכל וכיון דברכת מילה ממש [לא היא אפ"כ] לא ראו להויתר מילה זו בלא ברכה כלל ותקנו לברך בה על קדושין של ישראל והיינו שהקב"ה בחר בהם וקדשן בענין זווג באסור להם ובמותר להם והיינו שגזרו על העריות וכדי שלא יטעה השומע לומר שבקדושין

והתיר לנו את הנשואות לנו ורבינו הא"י ז"ל כתב והתיר לנו על ידי חופה וקדושין ואין מנהג בישיבה לומר את הנשואות ופירוש על ידי חופה וקדושין אף על פי שהקדושין קודמין לחופה היינו על ידי חופה וקדושין שקדמו להן וכתוב בספר העטור שעיקר הכסחא (א) הוא על ידי חופה בקדושין צב"ת אלא מפני שהדייקנין קראוהו לבי"ת ההיא רפה מפני שהיא סמוכה לה"א לפי שאתיות יהו"א מרפות בג"ד כפ"ת טעו הסופרים וכתבו בוא"י

ישראל וכך חותמין בשתי ישיבות מימות חכמים הראשונים ועד עכשיו וחוספת זה שאתם מוסיפים גריעותא היא שאין קדושת ישראל תלויה בכך ונראה לכם לחזור להלכה ולמנהגנו בהסכמת הכל עכ"ל רבינו הא"י ז"ל ובהלכות רבינו ז"ל מלאתי בא"י מקדש ישראל ע"י חופה וקדושין ובכתב ידו ז"ל נמחק על ידי חופה וקדושין ועיקר עכ"ל הרמב"ן ז"ל ופירש והתיר לנו את הנשואות (ב) להתיר לנו אותן שהן נשואות לנו ע"י חופה וקדושין ורבינו חס"ד ז"ל הגיה

אלו בלבד הותרו המותרות הולרכו לומר ואסר לנו את הארוסות בלאו דלא תסור ולהזכיר היחידן דהיינו ע"י חופה וקדושין וכתב הרמב"ן ז"ל ונראה מזה שאין חותמין בה מקדש ישראל ע"י חופה וקדושין אע"פ שכתוב במקלת נשואות לפי שאינו ראוי לברך על החופה שאינה נעשית עכשיו ועוד שמקדש ישראל הוא מעין הפתיחה שקדשם בכל עסקי נשואין לפיכך אין לחתום אלא מקדש ישראל בלבד וכתב רבינו הא"י ז"ל גמרא היא בהדיא מקדש

שתייה מכוס של ברכה:

**פני יהושע כתובות (ז:): ד"ה בגמרא ת"ר;

בגמרא ת"ר מברכין ברכת חתנים בבית חתנים רבי יהודה אומר אף בבית האירוסין מברכין אותה כו'. וכתבו כל הפוסקים דנוהגין לברך ברכת אירוסין ג"כ על הכוס אלא שאינו מעכב. וראיתי להזכיר מילתא דקשיא לי טובא על מה שנהגו דאחר מברך ברכת היין על הכוס והחתן והכלה שותין ממנו וא"כ היאך מברך בפה"ג כיון דאין המברך שותה ממנו ואיך יוצאין החתן והכלה בברכתו של המברך הא קיי"ל בסוף פ"ג דראש השנה [כ"ט ע"א] כל הברכות אם יצא מוציא חוץ מברכת הנהנין ומביעיא לן התם ברכת הכוס של קידוש וברכת המוציא של מצה מהו מי אמרינן כיון דחובה נינהו מברך או דלמא ברכות לאו חובה נינהו ומסקינן דמוציא וכתבו התוס' שם דהנך דוקא. ובאמת כתבו כל הפוסקים הטעם דבכל ברכת המצות אדם מוציא חבירו היינו משום דכל ישראל ערבים זה בזה והו"ל כמחוייב בדבר משא"כ ברכת הנהנין. וא"כ הכא נמי כיון שאין הכוס מעכב לאו דבר שבחובה נינהו והאיך מוציא חבירו דהא הו"ל ברכת הנהנין. בשלמא ברכת נשואין אפשר כיון דטעונין כוס הדר הו"ל כדבר שבחובה משא"כ בברכת האירוסין. ואפשר כיון דמ"מ עיקר היין לאו ליהנות מכיון חשיב שפיר כברכת המצות ועדיין צ"ע:

**יביע אומר חלק ה - אה"ע סימן י.ז.

ז. ובעיקר דברי הפני יהושע בדין טעימת המברך מכוס ברכת נישואין, הנה בשו"ת הגאונים (חמדה גנוזה סל' קיח), כ', וכוס של חתן וכלה (ז' ברכות) המברך צריך לשתות ממנו, ואם מקפידים עליו יטיף ממנו מעט, וכך מצוה מן המובחר, מפני שברך עליו בפה"ג, ואם עכ"פ יש בנ"א שמקפידים, א"נ הוא שאינו מקבל עליו לשתות ממה שטעם ממנו אחר, אין בכך כלום, אלא שותין ממנו חתן וכלה. וכן כוס המילה אם אין מקבלים עליהם לשתות מפני אנינות הדעת שותה ממנו אמו של תינוק. ע"ש. ובשו"ת הרשב"ץ ח"ג (סל' סה) כ', הנה לא נזכר בשום מקום בש"ס להביא כוס יין לא בבר' אירוסין ונישואין ולא במילה ופדיון הבן, והרמב"ם כ' במקצתן שנהגו העם להביא כוס יין, ובפ"ק דכתובות (ח) אמרי' בבר' נישואין בריך שית, ולא נזכרו שבע ברכות בשום מקום, וכיון שאינם חובה דינם כברכת הנהנין, ולפ"ז היה המברך חייב לטעום מן הכוס בכלום, אבל התוס' (עירובין מ: מ) כ' בכוס של מילה ביהו"כ מטעים לתינוק וכו', אלמא שא"צ המברך לטעום, וא"כ במה שטועמים החתן והכלה מכוס בר' אירוסין ונישואין יוצאים י"ח, ואין בר' בפה"ג לבטלה אפי' לא טעם המברך, ואע"פ שברכת הנהנין היא, ואין לברך אותה מי שאינו נהנה, מ"מ כבר אמרו (ר"ה כט:): פורס אדם לבניו ולב"ב אע"פ

שאינו אוכל עמהם כדי לחנכם במצות, וכן כשהברכה נעשית בשביל הטועמים כגון חתן וכלה כשר הדבר, ועדיף טפי מחינוך הקטנים, וכן בברכת כוס המילה ל"ל טעם זה וכו'. ע"ש. וכ"כ בשו"ת חוט המשולש שבסוף התשב"ץ (הטור השלישי סי' לב). ע"ש. וז"ל רבינו יצחק אבן גיא את במאה שערים (צד ח): ואמר מר רב מתתיה, כוס של חתן וכלה, אמור רבנו, או שטועמו המברך או שטועמו אחר שפיר דמי. וכוס של מילה, אמו של תינוק שתיא ליה, ואי טעים המברך שפיר דמי. (וע' בהגהת יצחק ירנן שם). ע"כ. וכן מתבאר בתשו' הר"ן (סי' נב). וכן מתבאר עוד בבית יוסף יו"ד (סי' רסה) בד"ה כתב הכלבו. ע"ש. ואף שבס' הרוקח (סי' שנ"א) בדין אירוסין, כתב, ואח"כ ישתה המברך והחתן והכלה. ושם עוד (בר"ס שנב) בדין ברכת נישואין, כתב, ושותה המברך והחתן והכלה. ע"ש. אלמא דכל אפיא שוין שהמברך צריך לטעום מכוס בר' אירוסין ונישואין, ל"ל שאין זה לעיכובא. וע' בב"י א"ח (ס"ס קסז). ע"ש. ועכ"פ למדנו מד' הגאונים והראשונים הנ"ל שאפילו אם אין הכוס מעכב גם בבר' נישואין, אין הכרח לומר שיצטרך המברך לטעום בדוקא, וכן הפני יהושע הנ"ל סיים בסו"ד לצדד להקל שכיון שאינו מברך בשביל ליהנות, חשיב כברכת המצות, וא"צ לטעום מכוס בר' אירוסין. וכיו"ב כתב גם הישועות יעקב (סי' סב סק"ב). וכ"כ בשו"ת רשב"ן (חאה"ע סי' קיב). ע"ש. גם בס' בירך את אברהם פריסקו (סי' עא אות ג) כ' שא"צ המברך לטעום מכוס בר' אירוסין, וכמ"ש בס' יד אהרן בשם הרשב"ץ. ע"ש. וכ"כ הרה"ג מהר"ח פלאג'י בשו"ת חיים ושלום ח"ב (סי' צה). ע"ש. וכן בשו"ת בית שלמה (חאו"ח סי' יד אות ב) הנ"ל כ' ג"כ ליישב המנהג שנהגו שלא לטעום גם מכוס בר' אירוסין. ע"ש. וע"ע בס' חינוך וחסדא בהשמטות (דל"ט ע"ג) שג"כ הסתמך ע"ד הרשב"ץ הנ"ל. ע"ש. ומכ"ש בבר' נישואין דנקטינן שהכוס מעכב, אם יש איזה אונס למברך שלא לטעום שפיר דמי. [ובפרט אם החתן או הכלה הם בסוג מומרים לחלל שבת בפרהסיא, ומכיון שכבר טעמו מן הכוס ההוא לאחר בר' אירוסין, יש חשש בשתיית הכוס אחר בר' נישואין, (ועמש"כ בשו"ת יביע אומר ח"א חיו"ד סי' יא). וע' בשו"ת לבושי מרדכי ח"ב (חאה"ע סי' יח) ובשו"ת חלקת יעקב (סי' עז). ודו"ק]. וע"ע בשדי חמד אס"ד (מע' ברכות סי' ג אות ה) שכ' שמנהגינו שהמברך טועם מכוס ברכת אירוסין ואח"כ נותנים לחתן ולכלה, והפליא על מנהג האשכנזים שאינם נוהגים לטעום, והביא ד' אחרונים. והניף ידו שנית בפאת השדה (מע' ברכות סי' לא), ואחר שכ' שאין להזניח מנהג האשכנזים בזה לפמ"ש בחינא וחסדא עפ"ד הרשב"ץ (הנ"ל), סיים: אלא שעכ"פ אינו מתיישב לפי קוצר דעתי מי הזיקים לכך, ומה צרה היתה ח"ו אילו היה מסדר הקידושין טועם מן הכוס, וכמנהג הספרדים. ושוב הביא שם מ"ש לו הגאון האדר"ת כי אדרבה יש לתמוה על מנהג הספרדים שהמברך טועם תחלה מכוס בר' אירוסין, שזהו היפך מ"ש בגמ' (תמיד כז): לא ישתה אדם מים ויתן לתלמידו א"כ שפך מהם, ולכאורה היה נראה לחלק בין מים ליין, אולם מלבד שאין סברא לחלק בזה, עוד מפורש במס' ד"א פ"ט לא ישתה אדם מן הכוס ויתן לחבירו מפני הסכנה, וסתם כוס, של יין משמע וכו', ואולי יחשבו שבכוס מצוה לא שייך זה, והא קמין בכוס קידוש (בסי' רעא סי' ד) שיטעמו ממנו כל המסובים וכו'. עכת"ד. ומ"ש לדחות החילוק בין המים ליין, הנה מבואר בב"י א"ח (ס"ס קע) בזה"ל: כתוב בארחות חיים, אמרינן בתמיד (כז): חמרא כפר, מיא שפוך, כלומר, אחר ששתית ונשאר יין בכוס כדי שישתה חברך, קנח מקום נשיקת הפה, משום מיאוס, ולא תשפוך ממנו משום בל תשחית, אבל אחר שתיית מים שפוך מהם דרך שם. עכ"ל. (ולשונו: כפר, כמו בגיטין נו בעי לכפורי ידיה, ופירש"י לקנח ידיו). וכ"כ בדברי חמודות (פ' כל הבשר אות צה). ע"ש. ובאמת כן מנהגינו לקנח ביד מקום נשיקת הפה בשעת שתיה, לפני מסירת הכוס לחתן ולכלה. ומכ"ש לפמ"ש השיורי כנה"ג (סי' קע הגב"י אות ז), דהיינו דוקא לתלמידו, משום דקי"ל מורא רבך כמורא שמים ויתבייש התלמיד מלשתות מים וימות בצמא וכו'. ע"ש. וע"ע בשו"ת זבחי צדק ח"ב (חאו"ח סי' כז) ביישוב מנהגינו בקידוש וכיו"ב. ע"ש. וע' בשו"ת אפיקי ים ח"ב (סי' ב) שהגר"ח מבריסק נהג לטעום מן היין שנשאר בצלחת שבקרקעית הכוס של בר' אירוסין, ושכן נחוץ לעשות לצאת ספק של חשש ברכה לבטלה, ובפרט כשהחתן וכלה אינם מכוונים כלל לצאת בברכת המסדר קידושין, וגם אם אומרים להם, הרי הם כקוף בפני אדם, ולא ידעו ולא יבינו השתא דאחסור דרי וכו'. ע"ש. וע' בס' באר שבע במפתחות לשו"ת (סי' מט), שתמה על המנהג שהחתן טועם טעימה כל שהיא מכוס בר' האירוסין, ואינו שותה כמלוא לוגמיו שהוא רוב רביעית, והעלה שהחתן הירא את דבר ה' ישתה רביעית ויברך ברכה אחרונה. ע"ש. וכבר העיר ע"ז הכנה"ג (סי' לד הגה"ט אות ג) שלא ראה נזהרים בזה. ע"ש. ובאמת שמבואר בב"י יו"ד (סי' רסה) בשם תשו' הרשב"א, דדוקא בקידוש והבדלה בעינן טעימה כמלוא לוגמיו, משא"כ בשאר ברכות שעל הכוס. ובשו"ת מהרש"ם ח"ה (סי' ח) קרא תגר על רב אחד שהחמיר לעשות כן, שנמצא תקנתו קלקלתו, כי לפעמים ישתכר החתן ויהיה פקפוק על הקידושין. דמה"ט נהגו האשכנזים להתענות ביום החופה. [וע' בשו"ת יביע אומר ח"ג חאה"ע סי' ט]. עכת"ד. וע"ע בשו"ת עמודי אש (סימן ב אות כא). ועיין במ"ש בשו"ת מהרש"א אלפנדארי (חאו"ח סי' ו) בדכ"א ע"ב, ובהגהת המו"ל שם, ובשו"ת קרית חנה דוד (דף קנה ע"א). ואכמ"ל. ועכ"פ ודאי שיר"ש יצא י"ח אליבא דכ"ע ויטעום גם מכוס בר' נישואין, (אא"כ יש עיכוב בדבר כנ"ל). ומכ"ש בחופת נדה שיש עוד טעם שהמברך יטעום תחלה, כדי לתת אפשרות לחתן לטעום מכוס בר' נישואין, ולא יהא שיורי כוס ששתתה היא, ואם אי אפשר בשום אופן למברך לטעום, יש לסמוך בשעה"ד על הטעמים הנ"ל, שמכיון שהחתן שותה מן הכוס בפני רבים, ואיכא נמי ביעתותא דשכינה ואימת צבור, ועוד שאח"כ הכלה ישנה בין הנשים והחתן בין האנשים, לפיכך אין לחוש בזה שמא יבאו להרגל עבירה. וכן ראיתי בשו"ת ויצבור יוסף (סי' סג) שהעיר קצת מזה. וע"ש. ודו"ק.

****שו"ע אבה"ע ס' ל"ד, ב"ש, ח"מ, ופ"ת**

סעיף א

כל המקדש אשה, א] בין ע"י עצמו בין א ע"י שליח, מברך, (ב] הוא או השליח), (טור) ג] וי"א ב דאחר מברך, (סמ"ג והגהות מיימוני) וכן נוהגין: אקב"ו על העריות ואסר לנו הארוסות ג והתיר לנו הנשואות ע"י חופה בקידושין ד] ברוך אתה ה' מקדש ישראל. (ה] וי"א נוסח הברכה בלשון אחר, כי אומרים: (א) והתיר לנו הנשואות ו] (ב) ע"י חופה וקידושין (טור), וחותם: בא"י מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין (כ"כ הרא"ש), וכן נוהגים במדינות אלו) ד (ג) ו] ואחר שיגמור הברכה, יקדש.

סעיף ב

ח] נהגו להסדיר ברכה זו על כוס של יין, ומברך עליו תחלה, ואח"כ מברך ברכה זו. ואם אין שם יין או שכר, מברך אותה בפני עצמה.

סעיף ג

ט] אם לא בירך ברכת אירוסין בשעה שקידש, לא יברך אותה בשעת נשואין. הגה: וי"א דמברכין אותה בשעת הנשואין (מרדכי פ"ק דכתובות), י] וכן נוהגין. (ד) אפילו קדש אשה מזמן ארוך, מברכין ברכת אירוסין תחת החופה. וי"א ה דחוזר ומקדש אותה תחת החופה, כדי שיהיו הקידושין סמוכין לברכה (ריב"ש סי' פ"ב). ועיין לקמן סימן ל"ו. ואם בירך כבר ברכת ארוסין בשעת קידושין הראשונים, (ה) י"א דחוזרים ומברכים תחת החופה ו (ו) בלא הזכרת שם, משום הרואים, (שם בריב"ש לענין המקדש ע"י שליח), וכן נ"ל.

סעיף ד

יא] ברכת ארוסין ז (ז) צריכים ח עשרה, לכתחלה.

בית שמואל

א ע"י שליח - דכתיב ויברכו את רבקה ואליעזר ה' שליח, תו':

ב דאחר מברך - שלא לבייש מי שא"י לברך ואם ליכ' אחר יברך החתן, פרישה:

ג והתיר לנו הנשואות לנו - כ"כ כל האחרונים:

ד ואחר שיגמור - לדעת כמה פוסקים מקדש קודם הברכה כי שמא תחזור ולא תרצ' לקבל הקידושין ואנן קי"ל לכתחלה יברך קודם הקידושין כדי שיהיה עובר לעשי' אבל בדיעבד יכול לברך אחר הקידושין:

ה דחוזר ומקדש - עיין סי' ל"ו סעיף ו' שם פסק המשלח לא יקדש אותה אחר שקידש השליח שלא יאמרו

דקדושין של שליח לאו קידושין הם וכאן כתב דחוזר ומקדש ואינו חושש שמא יאמרו קידושין הראשונים לא היו קידושין ואפשר קידושין על ידי שליח חיישינן טפי שיאמרו קידושין ע"י שליח לאו קידושין הם:

ו בלא הזכרת שם - בריב"ש איתא שלא יאמר ברוך אתה ה' אלא יאמר ברוך אתה השם ובח"מ כתב משמע אבל מלכות מזכירים ובדוכת' אחרית' אמרינן טוב לברך בלא שם ומלכות:

ז צריכה עשרה לכתחלה - ואם ליכא עשרה אין עיכוב אבל ברכת נישואין מעכב ועיין ב"י סי' מ"ב מ"ש בשם הרשב"א ועיין פסקי מהרי"א סי' ק"א, וע' במ' הביא פלוגת אם אמר' בסעודת אירוסין שמחה במעונו ועיין ב"ח:

ח עשרה - היינו לעדות קידושין צריך להיות שנים ולברכה עשרה ועיין מנהגי מהר"מ מינץ:

חלקת מחוקק

(א) והתיר לנו הנשואות ע"י חופה - רבינו תם הגיה הנשואות לנו וכן נוהגים המדקדקים וכן הוא בב"ח ע"פ

קבלת רבותיו:

(ב) ע"י חופה וקידושין - בספר העיטור כתב שעיקר הנוסח' בקדושין רק שהדייקנים קוראים הבי"ת רפה מפני שהיא סמוכה לאות ה' והסופרים טעו וכתבו וקדושין בוי"ו:

(ג) ואחר שיגמור הברכה יקדש - כלו' לכתחילה הוא עיקר המצו' לברך עובר לעשייתן לאפוקי קצת פוסקים דס"ל דלכתחלה מברכין אחר שקידש וע"ז כתב הרא"ש בתשובה שטועים הם אבל אם שכח ולא בירך קודם

אירוסין יש לברך אחר שקידש ובפרט לפי המנהג שלנו שאחר מברך ולא החתן ועיין בהג"ה מיימון סוף פ"ג מה"א:

(ד) אפילו קידש אשה מזמן ארוך - כלומר ולא בירך אז בשעת הקידושין:

(ה) י"א דחוזרין ומברכין תחת החופה - היינו במקום דכ"ע מקדשין תחת החופה והיא רוצה ג"כ לקדש פעם שנית מפני הרואים וע"כ צריך לברך ג"כ בלא שם מפני הרואים אף ע"פ שכבר יצא ידי ברכה בשעת קדושין הראשונים:

(ו) בלא הזכרת שם - משמע אבל מלכות מזכירין ובדוכתי אחריתי אמרינן טוב לברך בלא שם ומלכות:
(ז) צריכים עשרה לכתחלה - כלומר מלבד שני עידי קדושין צריך עוד שמונה אנשים אף קרובים להיות אצל הברכה:

פתחי תשובה

סי' ל"ד (א) דלחר מנרך. עיין בהשכות נ"ב תנינא סיחן א' בעינן אנדרוניגוס שמוחר לו לישא אשה וכמו שפסק הרמב"ם פ"א מהלכות נישואין ח"ו חמס אינו מלווה לישא רק מותר לישא וכתב דלא יברכו בברכות דכאן שא"ל לברך אין בברכות הו"א שלא לבייש את ע"ה ומכ"כ סיקר הברכה לכו"ל את החתן וכיון שהוא חרש שאינו שומע אינו יולד בברכה זו וא"כ יברך המסדר ולא ה"כ מקום לומר שגם הכלל שייך בברכת אירוסין ומוליד המסדר את הכלל חמס חרש שנשא חרשת ודאי לדעתו אין כאן ברכה ואפ"ה מקרי כשואין כמבואר בפ' חרש. ולכן אנדרוניגוס ה"כ יכול לישא אשה ויקדש אותה בחיפה וקידושין אבל בלא ברכת אירוסין ומה עוב לבוין שתהא חופתה כאלה פס חתן אחר וכלל שלו וישתת ברכות של החתן הסוף עכ"ל פ"ג ועמ"ל סי' ס"ב ס"ג : (ב) חופה וקידושין. עיין בשו"ת חתן אחר וכלל שלו וישתת ברכות של החתן הסוף עכ"ל פ"ג ועמ"ל לקידושין פ"ג : (ג) וחות כו' עיין בתו' נ"ב חנוכה סי' פ' מ"ט ב"ז : (ד) יקרי. עכ"ל ועיין במל"ח פ"ג מה"ל דין כ"ב וע' בש"ך יו"ד סי' י"ט ומ"ט שם : (ה) כהנו להפדיר. עיין בספר פני יהושע בק"מ למ"ה בחובות סי' כ"ב שחמס מאל על מה שנכנו דלחר מנרך ברכת היין על הסוס והחתן והכלל שותין חמנו דהא"ך מנרך כפ"ג כיון דה"ן במנרך שותה ממנו והא"ך יולד"ן החתן והכלל בברכתו של המנרך כיון שא"ן הסוס מעכ"ל ללו דבר שנחובס ניכסו וא"ך מוליד חבירו דה"ל כו"ל ברכת הנהנין בשלמא ברכת כשואין אפשר כיון דטוענין כוס הדר כ"ל דבר שנחובס משא"כ ברכת אירוסין ואפשר כיון דמי"ע עיקר היין לאו ליבנות מכוון חשיב שסיר בברכה במלות. והנה בל"ע פ"ג : (ז) מזמן ארוך עיין בתשו' ברוב"ו ח"ה סי' שני אלפי"ט שני"ו : (ז) דחור ומקדש אוחה. עכ"ל ועי"ש שפ"ט ואפשר דקידושין ע"י שליח חיישינן שפי שיאמרו קידושין ע"י שליח לאו קדושין הם ככ"ל ועיין בס' חבני מלואים סק"ל שבי' דחילוק ז"ס חבואר לכדיא בהשכ"ך כונא במהרי"ק שורש ק"ט וכי מלך המגיה בפ"ג עכ"ל ונראה דקאי על קדושי שליח ס"ל דאפ"ה בקידוש ע"י שליח כל שסיב בלא מנין ול"ך ככ"ל לחזור ולקדש משום הברכה ח"ן חוששין כלל וחזור ומקדש ודוקא ביבא דה"ן לורך כלל הוא דאינו חוזר ומקדש מ"כ נראה דדוקא ביבא דאיבא עדים בקידושי שליח הוא דמינו חוזר ומקדש כרי שלא יאמרו דקידושי שליח לא מהני אבל אם אין עדים בקידושי שליח אלא בשליח ובאשה אחרים שנתקדשה בעדים שצריכה גע מספק והבעל ל"ך לחזור ולקדש' והוא בריב"ש סי' פ"ב וכהנו הרמ"א בסו' ל"ה סי' כל כ"ג אין חשש מהר"ה"ס שלא יאמרו קידושי שליח לאו כלום הוא כיון שלא נודע שיקדש שליח ובר"מ סי' ל"ה כתב דבריב"ש חולק על כ"ה דרשב"ך ולפ"מ אינו חולק עכ"ל : (ח) בלא הזכרת שם עכ"ל כ"כ חמ"ט בשם ח"מ מ"ט וכדוכתי אחריתי אחריון טוב לברך בלא שם ומלכות עכ"ל. כ"כ מ"ט יבדוכתי אחריתי לאו דוקא הוא כי לא נמלא כן בשום מקום בש"ט זולת פעם אחת בא"ח סי' קכ"ה סי' בהגה לענין כרוך שפטרני וע' בט"ז א"ח סי' תרכ"א סק"ב ועמ"ש בפ"ח ליו"ד סי' שג"ה סק"א :

If you have any questions, comments, or corrections, please e-mail me at yctstudent@drewkaplan.info

